

просторі. Система науково обґрунтованих критеріїв і показників національної безпеки є засобом вимірювання її результатів, характеризуючи їх з кількісного та якісного боку.

Отже, критерії та показники забезпечення національної безпеки мають, з одного боку, фіксувати ступінь відхилення від науково обґрунтованих критеріїв і показників національної безпеки, а з іншого – вказувати на ефективність вироблених і реалізованих заходів щодо мінімізації небезпек і загроз.

### Література

1. Абдулаев М.И. Теория государства и права / М.И. Абдулаев. – М. : Изд-во "Финансовый контроль", 2004. – 410 с.
2. Абрамов Ю.Ф. На пути к глобальному регионализму / Ю.Ф. Абрамов, И.И. Арсентьева. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2005. – 182 с.
3. Абрамов В.І. Національна безпека як філософська категорія / В.І. Абрамов, О.Г. Афоніна // Державне управління : теорія та практика. – 2010. – № 1. – С. 1-7.
4. Андреев А.П. Национальная безопасность как философская категория / А.П. Андреев // София : альманах. – Уфа : Изд-во "Здравоохранение Башкортостана". – 2005. – Вып. 1. – С. 169-177.
5. Бачинин В.А. Морально-правовая философия / В.А. Бачинин. – Харьков : Изд-во "Консум", 2000. – 208 с.
6. Бек У. Общество риска: на пути к другому модерну / У. Бек. – М. : Изд-во "Прогресс-Традиция", 2000. – 383 с.
7. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / У. Бек. – М. : Изд-во "Прогресс-Традиция", 2007. – 460 с.
8. Белов П.Г. Методологические аспекты национальной безопасности России / П.Г. Белов. – М. : Изд-во "Безопасность", 2001. – 300 с.
9. Бельков О.А. Понятийно-категориальный аппарат концепции национальной безопасности / О.А. Бельков // Безопасность : информац. сб. – 2004. – № 3. – С. 91-94.
10. Бертель Ж.-Л. Общая теория права / Ж.-Л. Бертель. – М. : Изд-во NotaBene, 2000. – 576 с.
11. Манилов В.Л. Безопасность в эпоху партнерства / В.Л. Манилов. – М. : Изд-во "Терра", 1999. – 368 с.
12. Новикова О.Н. Концепция "национальной безопасности" в современной американской политологии : науч.-аналит. обзор / О.Н. Новикова. – М. : Изд-во ИНИОН РАН, 1994. – 72 с.
13. Новицкий Г.В. Теоретико-правовые основы обеспечения национальной безопасности Украины / Г.В. Новицкий. – К. : Вид-во "Интертехнологія", 2008. – 495 с.

### **Блихар В.С., Башук В.В. Философско-правовое и социокультурное измерение национальной безопасности**

Проанализированы философско-правовое и социокультурное измерения обеспечения национальной безопасности. Выяснено, что современное измерение решения международных проблем и тенденция укрепления нового мирового порядка создали серьезные угрозы для безопасности государств, поставив под сомнение вопрос их суверенитета и территориальной целостности, вызвав беспокойство в способности сформированных международных структур эффективно решать насущные вопросы безопасного развития государств и народов в новых условиях. Обосновано, что концептуальные подходы к сущности национальной безопасности общества в философско-правовой плоскости характеризуются признанием приоритетности защиты интересов с одновременной поддержкой трансформации политических институтов, развития гражданского общества и изменением общественного и индивидуального сознания в направлении развития их правосознания.

**Ключевые слова:** гражданин, гражданское общество, демократическое и правовое государство, национальная безопасность, общественная культура, философия права.

### **Blikhar V.S., Bashuk V.V. Philosophical, Legal and Socio-cultural Dimensions of National Security Justification**

Some philosophical, legal and socio-cultural dimensions of national security justification are analysed. A current dimension of international problems solutions and the tendency to strengthen the new world order are defined to pose a serious threat to the security of states, raising serious doubts as to its sovereignty and territorial integrity, causing concern in the ability to form international organizations to effectively solve the pressing problems of safe development of nations and peoples in the new environment. Conceptual approaches to the essence of the national security of the society in philosophical and legal plane are proved to be characterized by the recognition of the priority of protecting the interests of simultaneous support for the transformation of political institutions, civil society development and changes in social and individual consciousness towards the development of their sense of justice.

**Key words:** citizen, civil society, democratic and legal state, national security, public culture, philosophy of law.

УДК 331.56.432

Здобувач З.В. Конопельський<sup>1</sup> – Львівський НУ ім. Івана Франка

### **ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ ГАЛИЧИНИ (1921-1939 РОКИ)**

Проаналізовано діяльність українських фінансових інституцій, зокрема банків Галичини. З'ясовано, що основним джерелом інвестицій в українські підприємства Галичини була система українських банків. Досліджено, що українські банки будували свою роботу на глибокому фаховому аналізі, що давало змогу виявляти негативні тенденції та їх причини і, використовуючи весь потенціал "Союзу Українських купців і підприємців" та його фахового часопису "Торгівля і Промисл", долати їх.

Доведено, що українські фінансові інституції Галичини, зокрема Пром-Банк, найбільше забезпечував приватних українських підприємців, особливо щодо надання фінансово-кредитних послуг та обслуговування заощаджень. Це є актуальним для сучасного розвитку регіональних фінансових систем України, зокрема Галичини.

**Ключові слова:** українські банки, інвестиції, Галичина, діяльність, особливості, промисловість, розвиток, фінансові інституції.

**Метою роботи** є вивчення особливостей діяльності українських фінансових інституцій Галичини, її приватної промисловості та вплив інвестицій на їхній розвиток економіки. В Україні на початку ХХІ ст. що проблему досліджували В. Стельмах, І. Дьяконова, І. Сало, П. Сениш, Т. Соколенко, зокрема висвітлювали діяльність банківської системи України і Росії початку ХХ ст. Дослідники Б. Лановик, З. Матисякевич, Р. Матейко, М. Лазарович, М. Крупка вивчали систему українських банків, однак окремі особливості українських банків з'ясовані не повністю.

Думка про доцільність заснування українського промислового банку прозвучала у рефератах А. Мілянчи та М. Творидла на Конгресі Українських Інженерів у Львові 15 травня 1932 р. За реалізацію задуманого взялася група молодих та енергійних інженерів на чолі з А. Мілянчи [1, с. 3]. Заснувавши після закінчення вищих шкіл кооперативу інженерських робіт, вони на власному досвіді переконалися, як важко провадити власну справу, не маючи можливості отримати вигідного кредиту [2, с. 30-32].

<sup>1</sup> Наук. керівник-консультант: проф. М.І. Крупка, д-р екон. наук

Енергійна діяльність А. Мілянчи та його товаришів на ниві творення українського промислу мала в своїй основі глибокі ідейні переконання. У 1935 р. А. Мілянчи, котрого запідозрили у підпільній діяльності, було заарештовано і ув'язнено у польському концентраційному таборі Береза Картузька разом із іншими членами українського революційного підпілля. "Там, – як пише І. Витанович, – під час розмови із спів'язнями виникла в нього думка заснувати модерний український банк, який мав би організувати самопомогу таким, як вони, коли будуть звільнені з в'язниць і схочуть включитися в господарське життя, власними молодими силами творити собі місце праці й перетворювати українське місто [3, с. 437, 438].

Вийшовши на волю, А. Мілянчи за згодою УТТ (Українське Технічне Товариство) веде переговори із СУКіПом (Союз українських купців і промисловців) про можливість створення спільного банку на основі вже існуючої при Товаристві скромної банківської установи. Наслідком цих переговорів стала докладна перевірка стану банку, складання спільного балансу та вибори спільної Управи на вже згадуваних Загальних зборах. До Управи увійшли А. Мілянчи, М. Ковалів, Р. Вітковицький, І. Федорів і О. Стефанович, до складу Надзornoї Ради – Я. Скопляк, В. Рижевський, О. Онисько, а до складу Контрольної Комісії – М. Лазорко та І. Ольховий.

Створення єдиного банку купців і промисловців одразу позначилось на його статусі. Як писала "Торговля і Промисл": "Фонди банку збільшились зразу на 3 000 зл. готівки, число виявлених і частково оплачених уділів зросло майже на 200 %, та що найважливіше, буде змога притягнути до співпраці в банку фахівців, участь яких даватиме запоруку його доброго розвитку [1, с. 3]. Підтвердженням останнього може бути хоча б той факт, що до складу Торговельно-Економічної Секції УТТ входило 50 членів, кожен з яких мав високу економічну освіту, здобуту, здебільшого, у вищих економічних школах Праги та Відня [4, с. 128]. Новий провід енергійно взявся за справу розбудови банку, використовуючи досвід своїх і чужих кредитних установ та неухильно підвищуючи свій фаховий рівень. Широке розгортання компанії зі збирання дрібних ощадностей, яку очолили Я. Цімура та Я. Гайвас, мало своїм результатом залучення до банку не тільки українських купців, ремісників, промисловців та робітництва Львова, але й широкі маси дрібних і середніх власників з провінції.

Не будучи піонером у пропаганді ощадності, Пром-Банк став новатором у методах її проведення та, зрештою, і загалом у підході до цієї важливої справи. Це новаторство полягає у тому, що вдалося докорінно змінити ставлення широкого кола українських власників до банку. За словами В. Несторовича, Пром-Банк став піонером "у насаджуванні думки, стояти дуже близько до банку". Своєю цілеспрямованою пропагандою та просвітницькою діяльністю його активісти "спопуляризували співробітництво з банком, особливо серед дрібних купців і ремісників, спопуляризували разом із тим новітні способи взаємин при продажу-купівлі, способи, що донедавна були доволі примітивні". [5, с.1]. Внаслідок діяльності "кореспондентів" відкрилися відділи Пром-Банку в Тернополі, Станіславові, Стрию, Сокалі та Перемишлі. Пром-Банк поширив свій вплив й на інші міста та містечка Східної Галичини та Волині. Активно впроваджувалися нові засоби реклами, конференції з пресою та нові форми банкової

діяльності (безготівкові розрахунки, перекази, операції чеком, поточні рахунки акредитиви, ділові векселі тощо).

Пром-Банк перший з усіх українських банків почав практикувати інвестування промислових підприємств (т. зв. гриндерська діяльність). Інвестиції банку було вкладено у фабрику цвяхів "Сталь" у Винниках, спілку з обмеженою порукою "Оліяря" у Львові, підприємство "Вапно", промисловий млин "Буг" у Новому Дворі поблизу Кристинополя, підприємство "Якторівка" у Верхньому Синевидному, яке випалювало вугілля для прасування, та у підприємство добування та оброблення чорного граніту "Каменоломи" у Сарнах. Завдяки інвестиціям Пром-Банку постала краєва гуртівня "Гурт", яка постачала товарами найбільшу галузь української торгівлі – споживчу. Варто зауважити, що інвестиційна діяльність була доволі ризикованою для молодого банку, однак його стрімкий злет вселяв надію на те, що і у цій сфері він здобуде успіху.

Глибокий аналіз банківської роботи та концепція його подальшої діяльності містилася у звіті директора банку А. Мілянчи. Він зазначив, що уже перший рік діяльності цієї установи розвіяв побоювання деяких фахівців про передчасність організації такого типу банку та неспроможність здобути відповідного основного капіталу. Власна концепція А. Мілянчи та його соратників полягала у тому, що такий банк необхідний саме на етапі становлення рідної торгівлі і промислу, бо це, як вказував він, "найкращий момент, коли можна клієнта виховувати зорганізувати грошево та витворити у нього відповідне наставлення, що потреба інституції, яка змобілізувала би капітали серед найширших кругів українського громадянства в краю і на еміграції та обергала б ці капітали на розбудову торгівлі і промислу, є велика і що нею може бути тільки Пром-Банк, що в нашому суспільстві, якого ніхто ще господарськи не виховував, котрому чужим є поняття планової господарки грошем, можна найти довір'я, що треба тільки діло почати, а капітали найдуться! – ці думки являються саме складовими тих динамічних сил, які здвигнуть сильний Пром-Банк" [6, с. 3].

Особливу увагу звертали банківці на підбір своєї клієнтелі. Вони самі знаходили собі клієнтів, а не чекали, коли ті звернуться до них. Правилom їх фахової роботи стало виховання солідного клієнта, виключна праця у користь клієнта та його постійна і всебічна обслуга. Вже з перших кроків Пром-Банк провадив велику просвітницьку і консультативну роботу, був ініціатором та співучасником багатьох господарських проєктів та починів українських приватників. Зменшення формальностей до мінімуму, оперативне обслуговування, об'єктивна інформація про клієнта, суворе дотримання банківської таємниці, запровадження модерних форм банкової співпраці – все це разом узятало на високий авторитет цієї інституції та закріплювало за ним статус лідера серед інших українських банків. Початок 1937 р. позначився прискореними темпами зростання основних показників діяльності банку приватників.

Результати роботи Пром-Банку регулярно публікувалися у фаховому пресовому органі. Підбиваючи підсумки перших чотирьох місяців 1937 р., "Торговля і Промисл" підкреслювала "незвичайно сильний розрост Пром-Банку" впродовж першого кварталу та поширення його діяльності майже на всю територію Східної Галичини та, частково, й Волині. За даними часопису у першому кварталі 1937 р. "...загальний оборот сягає понад 1 360 000 супроти

722 000 за цілий минулий рік. Касовий оборот около 470 000 (1936 р. около 277 000), рахунки біжучі около 430 000 (1936 р. 149 000). З активів банку сильно зросли: дрібна ошадність, около 40 000 (1936 р. 13 000), вкладки 67 000, уділи поверх 14 000. Видатно збільшилася і кредитова діяльність: есконтовий кредит 145 000 (1936 р. 81 000), позички 65 000 (1936 р. 27 000), хвилівки 30 000 (1936 р. 10 000)" [7, с. 4].

Надзвичайні Збори Пром-Банку, які відбулися 12 вересня 1937 р. констатували, що за вісім місяців власні фонди зросли на 135 %, оборотні – на 280 %, а загалом фонди зросли на 253 %. Загальні обороти на цей час зросли з 722 000 у 1936 р. до 4,4 млн, тобто у 9,5 раза. Характерним було й зростання касового обороту, який за серпень 1937 р. дорівнював цілорічному обороту за 1936 р. [7, с. 2]. Вже на Загальних Зборах Пром-Банку наприкінці лютого 1937 р. його директор А. Мілянчик відзначив як тенденцію "незвичайно сильний обіг грошей" в його інституції, що забезпечувало високу продуктивність банківського капіталу. Ця тенденція виявилася стійкою, про що свідчить швидкість обороту капіталу банку, яка протягом двох кварталів цього року становила у середньому 2,9 раза на місяць. Зростання інтенсивності у роботі банку, що супроводжувалося стрімким збільшенням кількості банківських операцій, призвело до необхідності розширення банківського персоналу. Їхня кількість зросла утрічі і становила у вересні цього року вже 15 чол. [7, с. 2].

Одним із найголовніших питань, винесених на розгляд Надзвичайних Зборів, було питання кредитної політики. Образно писав про це А. Мілянчик: "... кредитові інституції – це серце народного господарства. Вони збирають в себе, а відтак розповсюджують по цілому народному організмі гроші – кров, яка оживляє, кормить та вирощує поодинокі господарські клітини". Але для нормального функціонування цього організму, зазначає автор, "не можна ставити вимог тільки до серця – банку. Клітини мають теж обов'язки. Вони повинні кожночасний, хвилевий запас крові – гроша негайно відпроваджувати до банку для перерібки й очищення – зужиття, бо інакше господарський механізм "ловлять корчі" й він стає нездібний до праці" [8, с. 2].

Упродовж 1937 р. банк надав своїм клієнтам 3 484 000 зл. короткотермінових кредитів. Варто зауважити, що кредит був доступний кожному клієнтові, який мав у банку відкритий поточний рахунок і регулярно здійснював усі свої грошові операції за допомогою Пром-Банку. Така умова виставлялася для того, щоби банк мав змогу оцінити надійність і солідність клієнта та фінансову спроможність його підприємства. На цих умовах кредит надавався без зайвих зволікань та формальностей.

Окрім цього, з поточного рахунку було виділено ще понад півмільйона довготермінових кредитів. Вони були розподілені таким чином: 350 000 есконтового кредиту (купівля купецьких векселів, римес, фактур тощо), 36 000 акредитивів (фінансування закупівель великих партій сировини та товарів), 4 300 позичок за рахунок дрібних ошадностей та 198 000 звичайного векселевого кредиту, здебільшого інвестиційного характеру [7, с. 2].

Варто відзначити також й ефективність принципового відбору клієнтів, що здійснювався Пром-Банком. Доказом цього може бути той факт, що із півтора мільйона наданих кредитів тільки 523,35 зл. були оскаржені в суді. Аналіз соціального складу клієнтури Пром-Банку вказує на те, що він повністю вип-

равдовував мету свого створення, тобто обслуговував переважно приватників-купців, промисловців та ремісників.

У 1937 р. було започатковано співпрацю Пром-Банку з українським ремісництвом. Вже перший досвід такої співпраці довів, що українських ремісників у містах Східної Галичини та Волині налічується значно більше, ніж це подавала тогочасна статистика. Справа полягала у тому, що вони, не маючи фінансової підтримки з боку українських інституцій та обслуговуючи чужу клієнтуру, часто зараховувалися до чужоземців. Основною формою їхньої співпраці з банком було кредитування закупівель сировини та матеріалів. Це значною мірою покращувало умови їхньої праці та їхню конкурентоспроможність.

Основні положення концепції кредитної політики Пром-Банку було чітко окреслено у рефераті одного з його провідників В. Яцишина, який був виголошений на Надзвичайних Зборах. Доповідач наголосив на тому, що банк протегує ті форми кредиту, які найбільше сприяють розвоєві рідної торгівлі та промислу та відповідно до того визначає відсоткові ставки. Так, найдорожчим кредитом був *позичковий* кредит (10 %), а найдешевшим – *есконтовий кредит* (від 8,5 до 10 %). *Короткотерміновий кредит* поточного рахунку виділявся під 9-10 %, а *позички під заставу* дрібної ошадності – 8-9 %.

Одним з основних завдань Пром-Банку, на думку В. Яцишина, була якнайбільша розбудова, а відповідно, і здешевлення кредитів з поточного рахунку. Чим більше українських приватників провадило свої фінансові операції способом безготівкової розплати з поточного рахунку, тим дешевшими ставали відсоткові ставки цього рахунку, а оплата банківських маніпуляцій зводилась до мінімуму. Підсумовуючи стан кредитної політики Пром-Банку, В. Яцишин відзначив, що "наш господарський світ не привик ще до модерних форм співпраці з банком. Але постійний розрід клієнтелі нашого банку й загальне задоволення зі співпраці з ними є найкращими доказами, що ми знайшли правильний шлях і що в короткому часі підуть ним у своєму власному і спільному інтересі всі наші купці і промисловці [7, с. 2].

Значний прогрес у розбудові українського приватного підприємництва у другій половині 30-х років актуалізував проблему короткотермінових банкових кредитів. У цей період, за словами Я. Гайваса, попит на короткотерміновий кредит у середовищі українських приватників був "такий великий, що при теперішній капіталовій організації ніяк його заспокоїти не можна". Це значною мірою сприяло утриманню високого відсоткового рівня кредиту, який коливався між 9 і 10 %, а інколи сягав навіть 12 %. Це був дуже високий рівень, особливо якщо взяти до уваги той факт, що при 8 % кредиті в тогочасних економічних умовах починався процес гальмування росту конкурентноздатності пересічного підприємництва, а при 12 % кредиті рентабельність навіть зразкового підприємства була дуже проблематичною. [8, с. 7]. Зрозуміло, що такий високий відсотковий рівень кредитів Пром-Банку диктувався труднощами ставлення українського приватництва та його банкової установи. Попри надмірний попит, серед причин такого стану можна відокремити й високий річний відсоток вкладів та відсутність великих капіталовкладень. Дрібні вкладники отримували наприкінці року 5-5,5 % дивідендів. Коли ж додати до цього високу вартість банківських операцій, то стає зрозумілим, звідки брався такий дорогий кредит. Ви-

сока вартість внутрішніх банкових операцій була зумовлена недостатньою кількістю вкладників.

Гайвас Я. вважав одним із чинників цього явища й те, що "зиск позичковця у нас спеціально великий. Спричинене воно у першій мірі загальногосподарським станом: браком господарської стабілізованості, малою поємністю та рухливістю нашого ринку, ще й атакованого конкуренцією чужих, старих, розбудованих і багатих фірм". До цього долучалася також низька фінансова відповідальність позичковця, який здебільшого рекрутувався з малозаможних верств українського міщанства або із селянства. Брак фахового знання й досвіду, які нерідко характеризували молодого підприємця, не давали впевненості у тому, що він уміло використає позичені гроші. Це було фактично перше покоління українського приватного підприємництва, в середовищі якого ще тільки формувалися фахова етика, традиції та дисципліна [8, с. 7]. Все це, безумовно, мало безпосередній вплив на умови кредиту, що надавався Пром-Банком та іншими українськими банками та змушувало їх обережно ставитися до позичковців і високими відсотковими ставками страхувати себе від банкрутства.

Пром-Банк будував свою роботу на глибокому фаховому аналізі, що дало змогу виявляти негативні тенденції та їх причини і, використовуючи весь потенціал СУКіПу та його фахового часопису, долати їх. Так відзначаючи постійний ріст вкладів, що становив впродовж другої половини 1937 р. 78 %, експерти банку звертали увагу на те, що дрібноощадності вклади становили на 45 % більше, ніж звичайні. З цього робився висновок: "з розпорощених сотиків незацікавлених навіть безпосередньо у розвиткові банку людей зискав банк більше оборотних фондів, ніж від тих, для яких працює і яким запевнює безпосередню користь". Про це промовисто свідчила загальна сума кредитів з поточного рахунку, яка сягнула у 1937 р. понад 2 мл. зл. [9, с. 3]. Як справедливо зазначав український часопис "Новий час", у своєму аналізі діяльності банку наприкінці 1937 р. "кредитування є короткоречинцеве і дуже рухливе".

Пром-Банк вирізнявся серед інших Українбанків інтенсивною інвестиційною політикою, яка утверджувала його як повноцінну банківську установу європейського взірця [10, с. 7]. Швидкий ріст Пром-Банку вселяв надію на те, що приватники успішно подолають труднощі початкового етапу і поставлять свою банкову установу нарівні з найсильнішими банками тогочасної Польщі. Невтомна та цілеспрямована робота, метою якої було залучення до банку як найбільшого числа вкладників, дала вагомий результат.

Це переконливо показали Надзвичайні Загальні Збори банку, які відбулися 20 листопада 1938 р. Потреба скликання таких зборів була викликана "сильним чисельним зростом членів, який йшов рівнобіжно із поширенням праці банку на різні осередки", що й вимагало реорганізації їхнього представництва у банку. Якщо наприкінці 1937 р. кількість вкладників банку становила 815 чол. із вкладеним капіталом 46 163,05 зл., то на 31 жовтня 1938 р. число вкладників зросло до 1 554 чол. із капіталом 126 950,85 зл. Іншими словами, кількість вкладників майже подвоїлася, а сума вкладених капіталів зросла втричі [11, с. 2]. Отже, для легітимності Загальних Зборів потрібно було дообрати 10 % повноправних членів. Ще донедавна більшість членів Пром-Банку становили львів'яни та вже на кінець 1938 р. представники зі Львова становили всьо-

го тільки третину від загалу членів, а, власне, 511 чол. Решту членів становили вихідці з інших регіонів. Для задоволення їхніх потреб було відкрито 7 відділів банку та цілу низку кореспондентур у таких торговельно-промислових осередках: Бориславі (81 чол.), Перемишлі (112 чол.), Самборі (68 чол.), Сокалі (108 чол.), Станіславові (97 чол.), Стрию (88 чол.) та Тернополі (182 чол.). Значна частина вкладників (317 чол.) була розкидана по всій території Польщі. Надзвичайні Збори після тривалої дискусії ухвалили проект, який запропонував директор Пром-Банку А. Мілянчик, згідно із яким 10 членів цієї інституції делегували своє право голосу одному представникові [11, с. 2].

Вибори представників відбулися згодом на зборах львівської централі й провінційних відділів та кореспондентур. На цих зборах місцевих осередків уповноважені від львівської централі поінформували українських приватників про тогочасний стан та перспективи діяльності банківської установи. Цей живий зв'язок управи із загалом членів спричинився до поживлення роботи на місцях та оптимізації роботи відділів та кореспондентур.

### Висновки:

1. Високу оцінку діяльності Пром-банку дав дослідник українського кооперативного руху І. Витанович: "Давніше заснований Кооперативний Банк "Дністер" і молодий, рухливий та амбітний Пром-Банк – ці дві значні фінансові установи Львова, з категорії Українбанків, поширили свою діяльність поза місто і повіт, на увесь край та мали амбіцію стати також центральними кредитовими організаціями". Величезна заслуга у цьому А. Мілянчика та його колег, про яких той же автор писав: "Колишні підпільники (деякі й дальше активні) взялися "робити революцію" в господарському житті".
2. Серед інших фінансових інституцій, окрім Пром-Банку, найбільше забезпечував потреби українських приватних підприємців Міщанський Союз Кредитовий, який містився в будинку Ставропігії по вул. Руській, 3 у Львові. Перебуваючи тривалий період у стані занепаду, Союз відроджується у 1938 р., обслуговуючи щораз більше ремісників, а також купців та промисловців. До переліку його фінансово-кредитних послуг входило надання короткотермінових кредитів у формі векселевих позичок, есконтування римес, виділення т. зв. "хвилівок" (максимально короткотермінових позичок), дрібна ошадність (у 1938 р. 27100 зл.) тощо.
3. Таким чином українські фінансові інвестиції Галичини, зокрема Промбанку, найбільше забезпечували приватних українських підприємців, особливо щодо надання фінансово-кредитних послуг та обслуговування заощаджень.

Це є актуальним щодо сучасного розвитку регіональних фінансових систем України, зокрема Галичини.

### Література

1. Наладнана Справа: Загальні збори Торговельно-Промислового Банку "Торговля і Промисл". – 1936. – Ч. 7. – С. 3.
2. Мілянчик А. Дещо про кооперативи праці "Кооперативна Республіка" / А. Мілянчик. – 1932. – Ч. 1. – С. 30-32.
3. Історія українського кооперативного руху. – Нью-Йорк: Вид-во ТУК, 1964. – 624 с.
4. Несторович В. Українські купці і промисловці в Західній Україні 1920-1945 / В. Несторович. – Торонто-Чикаго: Вид. Клуб Українських Професіоналістів і Підприємців, 1977. – 342 с.
5. На шляхах нашого дозрівання "Торговля і Промисл". – 1938. – Ч. 5. – С. 1.
6. Росте сильна фінансова установа "Торговля і Промисл". – 1937. – Ч. 6. – С. 3-4.

7. Пром-Банк у світлі його праці "Торговля і Промисл". – 1937. – Ч. 19. – С. 2.
8. Гайвас Я. Банківський кредит на нашому ринку "Торговля і Промисл" / Я. Гайвас. – 1937. – Ч. 24. – С. 7.
9. Удільні обороти і кредит у Пром-Банку "Торговля і Промисл". – 1938. – Ч. 2. – С. 3.
10. Загальні збори Пром-Банку "Новий час". – 1938. – Ч. 37. – С. 7".
11. З діяльності Пром-Банку Надзвичайні Загальні Збори "Торговля і Промисл". – 1938. – Ч. 23. – С. 2-3.

### **Конопельський З.В. Деятельность Украинских финансовых институций Галичины (1921-1939 гг.)**

Проанализировано деятельность украинских финансовых институций, особенно банков Галичины. Выяснено, что основным источником инвестиций в украинские предприятия Галичины была система украинских банков. Исследовано, что украинские банки строили свою работу на глубоком профессиональном анализе, что давало возможность увидеть негативные тенденции и их причины, используя весь потенциал "Союза Украинских Купцов и предпринимателей" и его профессионального издания "Торговля и Промысл", и преодолевать их. Доказано, что украинские финансовые институции Галичины, особенно Пром-Банк, больше всех обеспечивал частных украинских предпринимателей, особенно что касается обеспечения финансово-кредитных услуг и обслуживания сбережений. Это актуально в данное время современного развития региональных финансовых систем Украины, особенно Галичины.

**Ключевые слова:** украинские банки, инвестиции, Галичина, деятельность, особенности, промышленность, развитие, финансовые институции.

### **Konopelskyi Z.V. The Activity of Ukrainian Financial Institutions of Galicia (1921-1939)**

The analysis of the activity of Ukrainian financial institutions (banks in particular) was made. This analysis has cleared up that the main source of investments into Ukrainian enterprises in Galicia was the system of Ukrainian banks. It was investigated that Ukrainian banks had been building their work on deep professional analysis, which allowed revealing negative tendencies with their reasons and overcoming them using the whole potential of the Union of Ukrainian Merchants and Entrepreneurs and its professional periodical "Trade and Business". Ukrainian financial institutions of Galicia, especially Prom-Bank were proved to be supplied mostly by private Ukrainian entrepreneurs with financial and credit services and attendance of savings. This is actual nowadays for the modern development of Ukraine's regional financial systems, especially of Galicia.

**Key words:** Ukrainian banks, investments, Galicia, activity, peculiarities, industry, development, financial institutions.

УДК 658.3:005.95

Асист. І.М. Дорош – НУ "Львівська політехніка"

### **ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА НА РІВЕНЬ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ЙОГО ПЕРСОНАЛУ**

Визначено критерії системи менеджменту підприємства, які дають змогу конструктивно вирішувати стресові ситуації, а також забезпечувати високий рівень стресостійкості персоналу. Виділено конкретні стресові ситуації, які у процесі управлінської діяльності можуть мати як конструктивне, так і деструктивне вирішення. Запропоновано характеристики системи менеджменту підприємства, які позитивно впливають на процес регулювання стресових ситуацій. Серед таких характеристик: цілісність організації, спосіб створення цінностей для споживачів, соціальний вплив організації, "креативна руйнація" тощо. Надано пропозиції щодо подальших досліджень процесу регулювання стресових ситуацій на підприємствах.

**Ключові слова:** стрес, стресостійкість, системний менеджмент, конструктивне вирішення.

**Постановка проблеми.** Стрес – це явище, що характеризує стан людського організму, коли йому щось загрожує. Це може бути загроза життю, здоров'ю, загроза втратити житло, заробіток, статус, сім'ю, повагу, розуміння, загроза не сплатити кредит тощо. Чи всі ми однаково реагуємо і поведимося у стані стресу? Однозначно, ні. Кожна людина має певний ресурс стресостійкості, окрім цього, є низка чинників, які впливають на її реакцію у тій чи іншій стресовій ситуації. Якщо ми розглядаємо працівника підприємства, то від його поведінки у стресовій ситуації залежить результативність та ефективність професійної діяльності. Отже, проблема регулювання стресових ситуацій на підприємствах є особливо актуальною в умовах негативних економічних процесів в Україні.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Актуальність явища стресу у системі управління підприємствами робить його предметом дослідження низки публікацій сучасних періодичних видань. Проте "левова частка" таких досліджень фокусується на психологічних аспектах поведінки особистостей, що піддаються стресам. Окрім цього, проводять різноманітні тренінги відомих бізнес-консультантів та коучів щодо методів подолання професійних стресів та мінімізації збитків від них [3, 4].

Відсутність статистичних даних щодо збитків вітчизняних підприємств внаслідок неефективного управління стресовими ситуаціями формує потреба проведення досліджень в напрямку вивчення цієї категорії як управлінської. При цьому важливо зосередити увагу на залежності наслідків регулювання стресових ситуацій на вітчизняних підприємствах від конкретних критеріїв системи менеджменту цих підприємств.

**Мета роботи** – дослідження впливу ефективності менеджменту підприємства на рівень стресостійкості його персоналу та можливості конструктивного вирішення професійних стресів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Стрес – це захисна реакція організму на дію певних чинників, які оцінюються ним як загроза. Відповідно, стресостійкість – це здатність протистояти таким негативним чинникам без шкоди для власного здоров'я та діяльності. Оскільки метою нашого дослідження є стрес у межах підприємств, його оцінювання з огляду ефективності менеджменту цих підприємств, то варто зазначити певні особливості такого стресу. Стрес в організації може бути спричинений як професійною діяльністю, так і особистими проблемами. Накладання таких стресів зумовить їх посилення і безумовні деструктивні наслідки у професійній діяльності. Проте самі по собі особисті негаразди можуть позначатися на результатах роботи працівника, при цьому можливий сценарій нівелювання негативу завдяки успішним професійним результатам. Регулювання стресів, спричинених особистими проблемами працівника, з точки зору менеджменту стає можливим тільки у разі створення умов для запобігання професійним стресам.

Канадський дослідник у галузі психології Р. Дж. Берк у ході власних досліджень розділив стресові ситуації на підприємствах на такі, які необхідно уникати, і такі, які можна спрямовувати у конструктивне русло. Виділимо стреси, які в процесі регулювання можуть дати позитивний результат.